

Dragana M. Dorđević*

Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet

**MUSTAFA MUGHAZY: THE GEORGETOWN GUIDE TO ARABIC-ENGLISH
TRANSLATION. WASHINGTON, DC: GEORGETOWN UNIVERSITY PRESS, 2016**

Prikaz
UDC 811.411.21'255.4:811.111(049.3)

Ovladavanje veštinom prevođenja sa arapskog i na arapski jezik dugo je bilo jedno od podrazumevanih ishodišta univerzitetskih studija arapskog jezika kao L2 širom sveta, premda je najmanje namenskog vremena i pažnje u nastavi bilo posvećeno upravo toj veštini. Naime, iako je često bilo prisutno u nastavi, prevođenje je najčešće igralo ulogu pokazatelja stepena razumevanja teksta i vladanja gramatičkim pravilima. Kao glavni razlozi marginalizovanog statusa prevođenja u nastavi arapskog jezika ističu se sledeći:

- 1) primena gramatčko-prevodnog metoda koji je stvarao lažnu sliku o tome da se naporedo sa nastavom jezika izvodi i nastava prevođenja;
- 2) ukorenjena pogrešna predstava da usvajanje jezičkih kompetencija u L2 istovremeno podrazumeva ovladavanje prevodilačkim kompetencijama;
- 3) zakasneli prodor savremenijih i efikasnijih metoda nastave arapskog kao L2 u odnosu na druge jezike, uz neprepoznavanje potrebe uvođenja novog pristupa i u nastavi prevođenja;
- 4) činjenica da je za ovladavanje veštinom prevođenja potrebno srazmerno temeljno poznavanje jezika sa kog se prevodi i jezika na koji se prevodi, što se u slučaju arapskog, zbog niza razloga, postiže kasnije u odnosu, recimo, na školske ili češće proučavane jezike.

Zbog svega toga, praktična i teorijska pitanja učenja i nastave prevođenja sa arapskog i na arapski jezik dosta su kasno ušla u poseban fokus arabista. Prvi ozbiljan udžbenik posvećen toj problematici pojavio se tek 2002. godine: *Thinking Arabic Translation: A Course in Translation Method: Arabic to English*, autora

* Filološki fakultet u Beogradu, Studentski trg 3, 11000 Beograd, Srbija; e-mail: dragana.djordjevic@fil.bg.ac.rs.

Džejmsa Dikinsa, Šandora Hervija i Jana Higinza, u izdanju Rutlidža. Posle ovog, usledilo je više različito koncipiranih udžbenika koji se bave tom temom. Među njima se posebno ističe najnovije, ovogodišnje izdanje, udžbenik *The Georgetown Guide to Arabic-English Translation* Mustafe Mugazija, profesora arapskog jezika i arabističke lingvitike na američkom univerzitetu Zapadni Mičigen.

Mugazijev udžbenik je posvećen prevođenju opštih i novinskih tekstova sa arapskog na engleski jezik. Uređen je prema jezičkim nivoima i prevodilačkim problemima koji proističu iz nepodudarnosti koje se tu javljaju. Razmatranje tih problema praćeno je ukazivanjem na prevodilačke strategije koje se mogu primeniti kako bi se te razlike prevazišle uz maksimalno očuvanje intencija teksta i postizanje najveće moguće ekvivalncije. S tim u vezi, autor u uvodu (*Introduction: Who Needs a Manual for Arabic-English Translation Anyway?*, str. 1-7) navodi da je u udžbeniku primenio funkcionalni pristup prevođenju koji za cilj ima postizanje iste komunikativne (referencijalne, pragmatičke i diskurzivne) funkcije u ciljnom tekstu kao kod izvornog teksta ili njegovih delova (str. 3-5).

Prvo poglavlje ovog udžbenika naslovom jasno najavljuje svoju sadržinu: *Getting Words Across: Word-Level Translation Problems and Strategies* (str. 9-46). U prvom delu ovog poglavlja, autor se bavi identifikovanjem problema kod prevođenja leksema u slučaju postojanja nulte ekvivalencije i nepravih ekvivalenata, zatim kod pojave pozajmljenica, dvosmislenosti, višeznačnosti, pri čemu ukazuje na činjenicu da treba uzeti u obzir i frekvetnost određene lekseme prilikom prevođenja. Drugi deo poglavlja posvećen je postupcima i tehnikama kojima se mogu rešavati navedeni problemi na leksičkom planu, poput izostavljanja, prevodne, leksičke i morfološke zamene, parafraziranja i adekvatne primene transliteracije. Svaki deo je potkrepljen jasno obeleženim i ilustrativnim primerima. Kako u analizi problema, tako i u razmatranju tehnika, autor se postavlja kao iskusan nastavnik jer stalno podseća da prepoznavanje problema i odabir adekvatne tehnike moraju da budu deo pažljivog prevodiočevog promišljanja i svesnih odluka: „The choice of an appropriate substitute is always dependent on the function of the source word relative to the context of the sentence we are trying to translate“ (str. 32). Takođe, vrlo često naglašava da se u prevodu mora očuvati komunikativna funkcija izvornog teksta kao ključni deo njegovih intencija: „Figuring out what writers try to do with words is an ongoing task for translators, because the output of the translation process needs to achieve the communicative goals intended in the source text“ (str. 33). Treći deo

ovog poglavlja čine vežbanja i zadaci koji studenta postupno vode od identifikacije leksičkih problema do njihovih rešavanja.

Složenom zadatku prenošenja konstrukcija i fraza autor pristupa u poglavlju *Putting Words Together: Phrase-Level Translation Problems and Strategies* (str. 47-92). Tu se bavi prevodilačkim izazovima koji mogu da se ispolje kod kontekstualne sintagmatske realizacije leksema, to jest prilikom prenošenja različitih konstrukcija i fraza bilo da je reč o njihovoj strukturnoj ili funkcijskoj neekvivalentnosti, strukturnoj dvosmislenosti, fiksiranim izrazima, kolokacijama, idiomima, kulturno specifičnim izrazima i slično. U drugom delu poglavlja, koje se bavi prevodilačkim tehnikama za rešavanje ovih problema, M. Mugazy preko ilustrativnih primera razmatra primenu različitih vidova prevodne, morfološke, leksičke i sintaksičke zamene, kao i tehniku izostavljanja. S obzirom na to da je reč o kompleksnim i oprečnim postupcima, ovaj deo poglavlja autor završava rečima koje predstavljaju osnovno pravilo primene prevodilačkih tehnika i nešto čime svaki prevodilac mora da se rukovodi: „What we need to bear in mind is that the purpose of translation strategies is to generate candidate translations that we can examine and compare, so as to finally be able to choose the optimal one. The decision as to which candidate fares best has to do with the text genre, the tone, and the structure of the sentence as a whole“ (str. 88). Poslednji segment ovog poglavlja čini deo sa prikladnim vežbama čiji je cilj da student primeni prethodno stečena znanja.

Treće i četvrto poglavlje bave se prevodilačkim izazovima i zadacima kako na nivou rečenice, tako i na nadrečeničnom nivou. Tema trećeg poglavlja, *Inside the Sentence: Functional Categories* (str. 93-143), jesu sintaksičko-semantičke specifičnosti delova arapske složene rečenice i prevodni izazovi koje sa sobom donose. Autor stoga analizira svojstva sintaksičkih kategorija kao što su arapski glagolski vidovi, negacije, modalni glagoli i drugi načini za izražavanje modalnosti, negacije modalnih glagola, modalni glagoli sa temporalnom interpretacijom, glagolski i imenski izražen pasiv, kao i načine na koje ih je najbolje prenositi na engleski jezik. U ovom poglavlju je primetna drugačija struktura u odnosu na prethodna dva, jer autor kod svake kategorije potanko analizira strukturne i semantičke osobenosti određenog tipa rečenice, a potom nudi načine na koje se mogu adekvatno preneti na engleski jezik, uz primenu prevodnih strategija koje su razmatrane u prethodna dva poglavlja. Uz to, autor, gde god je to moguće, definiše neka opšta praktična pravila prevođenja određenih sintaksičkih struktura, na primer, kod prenošenja kondicionalnih konstrukcija (str. 98). Ipak, on svuda upućuje na oprez i pažljivu

sintaksičko-semantičku analizu jer se kod nekih konstrukcija ne može preporučiti unapred definisan način prevođenja, kao što promena jednog elementa konstrukcije može da dovede do znatne značenjske promene. Drugi deo ovog poglavlja čine vežbe prevođenja u kojima se od studenata traži da prevedu određene konstrukcije ili rečenice, da navedu koje bi prevodne ekvivalente uzeli u obzir, kao i da obrazlože svoj izbor.

Četvrto poglavlje nosi naslov *The Sentence and Beyond: Discourse and Genre Features* (str. 145-190). Autor već na početku apostrofira značaj konteksta za prevođenje i objašnjava čime će se u ovom poglavlju baviti: „When analyzing a text for translation, we use contextual clues to determine the intended referents of pronouns and other referential expressions, resolve lexical and grammatical ambiguities, and recognize metaphorical expressions and their functions. At the same time, we try to make our translations as clear as possible by providing sufficient contextual clues that will, in turn, help our readers analyze and understand the text. [...] Context is by no means limited to linguistic forms; “context” is an umbrella term that includes all sorts of information that are relevant to a text—including nonlinguistic information, such as the purpose for writing the text, its layout, and its genre, in addition to the text’s cultural background and subject matter” (str. 145). Stoga je ovo poglavlje posvećeno prenošenju rečenične strukture uz očuvanje intencija i rečenične kohezije, zatim retoričke strukture i intencije teksta, prenošenju interpunkcije, tačnije prevazilaženju problema nedosledne primene interpunkcije u arapskom, tekstualne kohezije, tona u kom je tekst napisan (humoristički, sarkastični i sl.), kao i adekvatnog prepoznavanja i prenošenja žanra. Pored detaljne analize patrtikula, fraza, rečenične strukture i drugih opštih strukturalno-stilskih obeležja teksta, M. Mughazy na više mesta naglašava da prevodilac mora da uzme u obzir i idiosinkratička obeležja teksta, naročito na planu retorke, interpunkcije i tona teksta. Na kraju ovog poglavlja takođe nalazimo skup vežbanja u kojima se od studenata traži da prevedu nekoliko tekstova, da analiziraju njihovu retoričku strukturu, da identifikuju prevodne probleme i da prodiskutuju moguće postupke za njihovo rešavanje (str. 189-190).

Nakon četiri poglavlja koja čine srce ove knjige, slede tekstovi za vežbanje prevođenja (*Annotated Texts for Translation*) u kojima su podvučene fraze i konstrukcije na koje posebno treba obratiti pažnju (str. 191-199), kao i rešenja i objašnjenja svih vežbanja i zadataka iz čitave knjige (*Answer Key*, str. 201-258). Tome je dodato i nekoliko vrlo korisnih priloga čija je uloga da sistematizovano

predstave najznačajnije konstrukcije koje predstavljaju izazov za prevođenje: *Arabic Abbreviations* (str. 261-263), *Conjunctive Frozen Expressions* (str. 265-266), *Adverbial Frozen Expressions* (str. 267-269), *Exocentric Compounds* (str. 271-272), *Noun-Adjective Collocations* (str. 273-275), *Verb-Object Collocations* (str. 277-279), *Light Verbs* (str. 281-282), *Common Expressions in Business Correspondence* (str. 283-287). Na kraju knjige su *Bibliografija* (str. 289-290) i *Indeks najznačajnijih pojmova i termina* (str. 291-295).

Knjiga *The Georgetown Guide to Arabic-English Translation* ima ujednačenu, dobro osmišljenu i jasnu strukturu koja studentu omogućava da se lako kreće kroz lekcije i da nadograđuje svoja znanja, a dodatak sa rešenjima zadataka i vrlo informativni glosari i indeksi u prilogu omogućavaju i određenu meru samostalnog rada i vežbe. Analiza jezičkih i prevodnih problema je vrlo detaljna i jasna, a objašnjenja vezana za prevodilačke postupke su precizna i dobro utemeljena. Autor je vrlo uspešno sistematizovao različite jezičke probleme koji se nameću u prevođenju sa arapskog jezika uopšte, ne samo sa arapskog na engleski jezik. Moglo bi se čak ustvrditi da su naslov i određenje teme knjige previše skromni, jer je autor uz razmatranje prevodilačkih problema ponudio i jednu temeljnu kontrastivnu analizu arapskog i engleskog jezika, što upravo i jeste neizostavni deo svake prevodne aktivnosti, ali i učenja L2. Na taj način je, zapravo, analitički i gradacijski prikazan proces razmišljanja i donošenja odluka o prevodilačkim postupcima i odabiru ekvivalenata kroz koji i najiskusniji prevodilac prolazi. Takva dragocena praktična i teorijska zapažanja na polju kontrastivne analize doprinose da ova knjiga samo dobije na vrednosti i šire domen njene potencijalne upotrebe.

Treba se nadati da je *The Georgetown Guide to Arabic-English Translation*, kao moderan i metodološki odlično postavljen udžbenik, vesnik jedne nove ere u nastavi veštine prevođenja sa arapskog jezika. Iako je reč o vrlo složenoj nastavnoj oblasti i još složenijoj praktičnoj radnji, koja od studenta zahteva da aktivira sva jezička i vanjezička znanja na relaciji između dva jezika, autor, Mustafa Mugazi, pronašao je pravi način da jasno predstavi materiju i objasni je, uz dobro odmeren odnos teorijskog i praktičnog.